

Caldarova opera *L'Amor non ha legge*

Jedná se o jedno z děl, které bylo provozováno v zámeckém divadle v Jaroměřicích nad Rokytnou. Antonio Caldara zkomponoval tuto operu pro hraběte Johanna Adama z Questenbergu na objednávku.

Vladimír Helfert v knize z roku 1916 prezentoval o tomto díle řadu informací ze sekundárních pramenů – nepodařilo se mu zjistit ani název Caldarovy skladby, ani dohledat libreto nebo partituru. Dnes už víme, že Caldaruův autograf této partitury je uložen ve vídeňském Archivu der Gesellschaft der Musikfreunde.

Název opery byl poprvé správně určen pražskou muzikoložkou Evou Mikanovou v roce 1991 na základě italského libreta k této opeře uloženého v knihovně valdštejského zámku v Mnichově Hradišti. Nejnovější vydání zahraničních encyklopedií již reflektují skutečnost, že operu *L'Amor non ha legge* napsal A. Caldara pro hraběte Questenberga.

Italská verze libreta byla vytištěna ve Vídni v univerzitní tiskárně Andrease Heyingera. Tiskárna bratří Heyingerů však ve větší míře libreta neprodukovala, tisk libret v univerzitní tiskárně je tedy jev spíše ojedinělý.

Jako autor textu je na libretu uveden Nicodemo Blinoni. Blinoni jakožto tvůrce libreta musel být s Questenbergem velmi úzce spjat, resp. musel být dobře obeznámen s jeho životními osudy - kdyby bylo zadání libreta pouhou zakázkou, k níž by dostal jen rámcové údaje, jen těžko by mohl Questenbergovy životní osudy vystihnout s takovou věrností. Není vyloučeno, že se hrabě na tvorbě libreta spolupodílel.

Představení se konalo před Vánoci – v době po 17. prosinci, kdy hrabě dorazil z Vídně opět do Jaroměřic.

Na libretu jsou uvedeni jaroměřičtí účinkující:

Hlavní roli kladného hrdiny, šlechtice Ortensia, interpretoval František Anfang. Tohoto zpěváka se Helfertovi nepodařilo dohledat v jaroměřických matrikách a domníval se, že jezdil do Jaroměřic z Vídně. Hlavní role byla svěřena basu, nikoliv sopránů či altu, jak velel dobový úzus.

Hlavní ženské role pastýřky Dorindy se zhostila Kateřina Walterová, která je jako zpěvačka doložena v jaroměřických archiváliích od roku 1727.

Role zhrzeného milovníka, Dorindina snoubence pastýře Tirsioho, v této opeře připadla Františku Václavu Míčovi, který jakožto vynikající tenorista zpíval technicky velmi těžké role.

Role astrologa a otce Dorindy, Albondioho, byla svěřena rektoru Františku Slámovi, basistovi, jehož jméno Helfert v archiváliích mylně přečetl jako Hanna. Tento rektor se nemohl naučit recitativy – jaroměřičtí zpěváci mohli mít zřejmě s italskou operou někdy interpretační i jazykové těžkosti.

Role záporné postavy, pastýřky Millene, byla přičena Tereze Davidové.

Part Dorindiny sestry Serpilly nezpívalo děvče, ale v této sopránové roli se představil Antonín Kratochvíl. Z pozdější doby jej známe jako tenoristu.

Sopranistka Tereza Franková se představila v chlapecké roli mladého pastýře Nicorioho.

V opeře vystupuje komická dvojice myslivce Bottandra a děvččky Agneti, kterou zpívala Alisabeta (Líza) Havlínová mladší. Part myslivce získal František Petschner.

V opeře vystupoval také sbor nymf a pastýřů a relativně početný kompars. Složení komparsu kopíruje sociální situaci v Jaroměřicích – obyvatelstvo se skládalo jak z měšťanů, tak z „vesničanů“. Nymfy a pastýři prezentují „vesničany“.

Po jednotlivých aktech se konaly balety navazující na závěrečné scény aktů. V každém dějství nacházíme pouze dvě proměny. Tento menší počet scénických výměn mohl souviset s žánrem opery. Nejedná se o typické *dramma per musica*, ale o typ „**favola pastorale**“ – tedy spíše o jakousi galantní pastorální hříčku.

Děj je naznačen v úvodním argomentu – šlechtic Ortensio byl natolik unesen poklidným venkovským životem, že již nepomyslel ani na dvůr, ani na město.

V jednom z výstupů Bottandra a Agneti se objevuje na scéně jelen, který coby symbol zobrazený v městském znaku Jaroměřic hraje poměrně významnou roli o dva roky později v Míčově opeře *L' Origine di Jaromeriz*, kde je představen jakožto hrdý tvor, který se dokázal troufale vysmát smrti do očí.

V opeře *L'Amor non hà legge* se však vyskytuje jelen v „jaroměřické“ opeře patrně poprvé. Ve výstupu Bottandra a Agneti jde vlastně pouze o jelení hlavu, nadto ještě degradovanou na pouhý úlovek a pochoutku

Questenbergův život v době opery:

Rok 1728, v němž byla opera zkomponována, spadá do období, kdy hrabě ještě většinu roku trávil ve Vídni. Jeho život tam na konci 20. let nebyl příliš šťastný. Jeho manželka, hraběnka Marie Antonie z Fridbergu a Scheeru, rozmařilým způsobem života a dluhy přivedla manžela téměř k bankrotu. Dlužila značné finanční částky všude, kde se dalo – vídeňskou divadelní pokladnou počínaje a půjčkami podřízených konče.

Plichta uvádí, že hrabě byl ve svém manželství natolik nešťasten, že si v korespondenci stěžoval vídeňskému regentu Opfermannovi – celá situace je popsána v úvodním recitativu, v němž je obsaženo téměř doslovně to, co napsal.

Ještě v roce 1732 podnikl poslední pokus o zlepšení své situace u dvora – snažil se získat post ředitele hudby, ale toto místo nezískal.

Porovnání s libretem Caldarovy opery Amalasunta:

Titulní strana *Amalasunty* neobsahuje - na rozdíl od libreta *L'Amor non ha legge* - jméno hraběte z Questenbergu a nejsou zde přímo uvedeny ani Jaroměřice.

Libreto bylo vytištěno ve stejné univerzitní knihovně jako v případě libreta *L'Amor non ha legge* a autograf partitury se rovněž nachází v Archivu Gesellschaft der Musikfreunde ve Vídni.

Jako autor textu k opeře *Amalasunta* je na libretu rovněž uveden Nicodemo Blinoni.

Argomento naznačuje, že děj Caldarovy opery *Amalasunta* čerpá do určité míry z historických událostí, které se odehrály v 6. století za vlády gótské královny Amalasunty. V tom se liší libreto opery *L'Amor non ha legge*, v níž Blinonimu nešlo o heroický či historický námět s tragickými momenty, ale o milostné verše, které v celé opeře jednoznačně převažují (hlavním cílem opery bylo vyjádřit co největší počet nejrůznějších afektů týkajících se lásky), v opeře se vyskytují také tři komické výstupy.

Konkrétní obsazení se jmény jaroměřických účinkujících zde však bohužel, na rozdíl od libreta *L'Amor non ha legge*, nenacházíme.

Rozvržení proměn v *Amalasuntě* je následující: v prvním aktu jsou dvě proměny, v druhém aktu jsou taktéž dvě proměny, ve třetím aktu jsou proměny tři.

Co se týče výpravy, běžný dobový úzus byl zpravidla 3 scénické výměny scény během jednání. V *Amalasantě* je schéma výměn v jednotlivých jednáních 2-3-3, čímž se velmi blíží dobovému průměru. V opeře *L'Amor non ha legge* nacházíme v každém dějství pouze dvě proměny.

Opera *Amalasunta* je postavena na obvyklém počtu šesti postav představujících dvě milenecké dvojice a dva další mužské představitele. Opera *L'Amor non ha legge* je složena z devíti postav a sboru nymf a pastýřů a početného komparsu.

Caldarova kvitance:

Vladimír Helfert ve své knize *Hudební barok na českých zámcích. Jaroměřice za hraběte Jana Adama z Questenberku* upozornil na fakt, že Caldara v r. 1728 složil pro hraběte operu, což vyvozuje z dochované vlastnoruční Caldarovy kvitance z 15. prosince 1728. Císařský kapelník v ní sice skutečně potvrzuje přijetí výplaty za hudební práce, neuvádí ovšem, ke které opeře se tato informace vztahuje. Z kvitance není ani zřejmé, zda se jedná o plat za kompozici, oněmi „hudebními činnostmi“ mohlo být myšleno např. i nastudování díla apod. Ještě dříve obdržel Caldara od Questenberga obilí z Jaroměřic, což Helfert dokládá informacemi získanými z kvitancí a účtů.

Volný překlad textu Caldarovy kvitance:

Já, níže podepsaný, dosvědčuji, že jsem přijal od Její Excelence pana hraběte z Questenbergu jeden pár koní v ceně 250 fiorinů, jež mi dotyčná Excelence věnovala za hudební činnost, kterou jsem pro ni vykonal, a místopřísežně prohlašuji, že jsem tímto zcela uspokojen, a potvrzuji to svým vlastním podpisem a pečetí.

Použitá literatura a prameny:

PERUTKOVÁ, Jana. Caldarova opera *L'Amor non ha legge* pro hraběte Questenberga aneb "Horší nežli čert je to moderní manželství". *Musicologica Brunensia, SPFFBU, H 41*, Brno, Masarykova universita. ISSN 1212-0391, 2007, vol. 2006, no. H 41, s. 125-146.

Musicologica Brunensia, SPFFBU, H 41, Brno, Masarykova universita (CZE). ISSN 1212-0391.

Ročník 2006, číslo H 41, s. 125-146

PERUTKOVÁ, Jana. Libreto k opeře *Amalasunta Antonia Caldary* - nový příspěvek k opernímu provozu v Jaroměřicích nad Rokytnou za hraběte J. A. Questenberga. *Musicologica Brunensia, SPFFBU, H 38-40 (2003-2005)*, Brno, Masarykova universita. ISSN 1212-0391, 2006, vol. 2006, no. LIV, s. 207-218.

Musicologica Brunensia, SPFFBU, H 38-40 (2003-2005), Brno, Masarykova universita (CZE). ISSN 1212-0391.

Ročník 2006, číslo LIV, s. 207-218